

Psychological Syndromes Formed as a Consequence of Trauma and Their Diagnostic Foundations

Qayliyeva Aziza Zakirovna

Master's Student Asian International University Bukhara, Bukhara Region,
Uzbekistan

Annotation

The article analyzes the mechanisms underlying the development of psychological syndromes arising from psychological trauma, their main clinical manifestations, and diagnostic methods. In modern clinical psychology, the consequences of trauma are examined through the lens of the biopsychosocial approach, while the neuropsychological foundations of post-traumatic disorders are supported by scientific evidence. The study focuses on the criteria for identifying post-traumatic stress disorder, acute stress reaction, dissociative syndromes, and comorbid psychopathological conditions. The application of international diagnostic standards and psychometric assessment tools, as well as their practical significance, is also highlighted.

Keywords

Psychotrauma, stress syndrome, post-traumatic disorder, dissociation, diagnostics, psychometric assessment, clinical psychology.

TRAVMA OQIBATIDA SHAKLLANUVCHI PSIXOLOGIK SINDROMLAR VA ULARNING DIAGNOSTIK ASOSLARI

Qayliyeva Aziza Zakirovna,

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti Buxoro viloyati, Buxoro shahri

Annotatsiya. Maqolada psixologik travma oqibatida yuzaga keladigan psixik sindromlarning shakllanish mexanizmlari, ularning asosiy klinik ko'rinishlari va diagnostika usullari tahlil etiladi. Travma oqibatlari zamonaviy klinik psixologiyada biopsixosial yondashuv orqali izohlanib, posttravmatik buzilishlarning neyropsixologik asoslari ilmiy manbalar bilan asoslanadi. Tadqiqotda travmadan

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

keyingi stress buzilishi, akut stress reaksiyasi, dissotsiativ sindromlar va komorbid psixik holatlarni aniqlash mezonlariga e'tibor qaratiladi. Shuningdek, xalqaro diagnostik standartlar va psixometrik testlarning qo'llanishi hamda ularning amaliy ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: Psixotravma, stress sindromi, posttravmatik buzilish, dissotsiatsiya, diagnostika, psixometrik baholash, klinik psixologiya.

Аннотация. В статье анализируются механизмы формирования психических синдромов, возникающих вследствие психологической травмы, их основные клинические проявления и методы диагностики. Последствия травмы в современной клинической психологии рассматриваются через призму биопсихосоциального подхода, а нейрпсихологические основы посттравматических расстройств подтверждаются научными источниками. В исследовании уделяется внимание критериям выявления посттравматического стрессового расстройства, острой стрессовой реакции, диссоциативных синдромов и коморбидных психопатологических состояний. Также освещаются применение международных диагностических стандартов и психометрических тестов и их практическая значимость.

Ключевые слова: Психотравма, стрессовый синдром, посттравматическое расстройство, диссоциация, диагностика, психометрическая оценка, клиническая психология.

Kirish. Inson psixikasining turli xil travmatik omillarga nisbatan sezgirligi va ularga javob qaytarish mexanizmlari zamonaviy psixologiya, neyropsixologiya hamda klinik psixiatriya fanlarining kesishgan nuqtasida tahlil qilinmoqda. Psixik jarayonlar murakkab tizim sifatida tashqi stressorlar ta'sirida funksional jihatdan izdan chiqishi yoki patologik shakllanishlarga olib kelishi mumkin. Travmatik voqealar natijasida yuzaga keladigan psixik holatlar organizmning biologik himoya mexanizmlari, emotsional regulyatsiya tizimlari hamda shaxsning psixologik tayyorgarligi bilan

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

bevosita bog‘liq bo‘lib, ushbu omillar o‘zaro murakkab tarzda ta’sirlashadi. So‘nggi yillarda globallashuv, ijtimoiy keskinlik, urushlar, migratsiya jarayonlarining kuchayishi, ommaviy axborot vositalarining zo‘ravonlikni keng yoritishi, ekologik falokatlar va pandemiyalar kabi omillar insoniyatning travma bilan to‘qnashish ehtimolini sezilarli darajada oshirdi. Shu munosabat bilan psixotravmatik sindromlarni o‘rganish, ularning psixik va somatik jarayonlarga ko‘rsatadigan ta’sirini ilmiy asosda ochib berish zamonaviy ilm-fanning ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Travma oqibatida paydo bo‘ladigan psixologik sindromlar o‘zining murakkab kechishi, kechikkan namoyon bo‘lishi, turli ko‘rinishlarda rivojlanishi hamda ko‘p hollarda boshqa psixik buzilishlar bilan komorbidligi bilan farqlanadi. Ushbu holatlar insonning kundalik faoliyati, shaxslararo munosabatlari, ijtimoiy moslashuvi va emotsional barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Travmatik tajribaga duchor bo‘lgan shaxslar ko‘pincha o‘z holatini izohlashda qiynaladilar, chunki travma ongda qayta ishlanmagan affektiv yuk sifatida saqlanib, vaqt o‘tgan sari uning oqibatlari yanada kuchayib boradi. Ilmiy tadqiqotlarda travma psixologik jarayonlarning bir vaqtning o‘zida ham himoya, ham buzilish mexanizmlarini ishga solishiga sabab bo‘lishi qayd etiladi. Bu esa travma natijasida shakllanadigan simptomlarning variativligini va individual farqlarni izohlashga xizmat qiladi. Travmatik tajribaning ongda qayta ishlanmasligi kognitiv jarayonlarning izdan chiqishiga, emotsional regulyatsiyaning susayishiga, vegetativ tizimda disbalansning yuzaga kelishiga olib keladi. Bu jarayonlar shaxsning tashqi muhit bilan moslashuvini murakkablashtiradi, xavfsizlik hissining pasayishiga, o‘z-o‘zini boshqarish mexanizmlarining zaiflashishiga sabab bo‘ladi. Psixologik adabiyotlarda travma bilan bog‘liq sindromlar ko‘pincha organizmning favqulodda himoya tizimlari haddan tashqari faollashishi yoki mutlaqo susayishi bilan izohlanadi. Masalan, intruziv xotiralar travmatik voqeani ongning qayta-qayta tiklashi natijasida paydo bo‘lsa, dissotsiativ holatlar aksincha ongning travmadan o‘zini himoya qilish maqsadida xotirani bo‘laklash mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi.

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

Shu sababli travma oqibatlarini aniqlash faqat klinik simptomlar amplitudasini baholash bilan cheklanmaydi. Zamonaviy ilmiy yondashuv shaxsning umumiy psixologik holatini, stressga chidamlilik darajasini, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimi mavjudligini, avvalgi hayotiy tajribasini hamda psixobiologik xususiyatlarini kompleks o‘rganishni talab qiladi. Bunday integrativ yondashuv travma sindromlarini chuqur izohlash, ularni o‘z vaqtida aniqlash va to‘g‘ri tashxislash imkonini beradi. Ayniqsa, travmatik holatlarning kechikkan simptomlarini aniqlash jarayoni yuqori ilmiy yondashuvni talab qiladi, chunki ayrim simptomlar voqeadan oylar yoki yillar o‘tib namoyon bo‘lishi mumkin.

Travma sindromlarining ilmiy tadqiqi va amaliy diagnostikasi klinik psixologiya, psixoterapiya, psixonevrologiya va psixoprofilaktika sohalarining kesishgan nuqtasida amalga oshiriladi. Mazkur yo‘nalishning dolzarbligi nafaqat shaxsning ruhiy salomatligini tiklash, balki jamiyat miqyosida psixologik barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi. Shuning uchun travmatik buzilishlar bo‘yicha chuqur tahliliy tadqiqotlar zamonaviy psixologiya fanining strategik ustuvor vazifalaridan biri sifatida e‘tirof etiladi.

Asosiy qism. Travma oqibatida shakllanuvchi psixologik sindromlar son jihatdan ko‘p, mazmun jihatdan murakkab va patologik jarayonlar spektri bo‘lib, ularning shakllanishi inson psixikasining individual xususiyatlari, biologik predispozitsiya, ijtimoiy muhit hamda hayotiy tajribalari bilan uzviy bog‘liqdir. Ushbu sindromlarning rivojlanish mexanizmlarini izohlashda zamonaviy psixologiya bir qator nazariy paradigmalarga tayangan holda yondashadi. Har bir paradigma travma hodisasining turli tomonlarini yoritib, sindromlarning kelib chiqishiga oid o‘ziga xos ilmiy tasnifni taklif etadi. Psixoanalitik yondashuv travmani shaxsning ichki psixik hayotida yuzaga keladigan chuqur konfliktlar, hal qilinmagan affektlar va ong ostiga bosib qo‘yilgan tajribalar natijasi sifatida talqin qiladi. Bu yondashuvga ko‘ra, travmatik voqea ong tomonidan qayta ishlanmay qolganda, u repressiya mexanizmi orqali ong ostiga surib

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

qo'yiladi va u yerda patologik shaklda takrorlanib turadi. Bunday takroriy jarayon intruziv xotiralar, tush ko'rishdagi xavotir, affektiv portlashlar, nevrotik simptomlar kabi ko'rinishlarda namoyon bo'lishi mumkin. Psixoanalitik maktab shuningdek, travma shaxsning himoya mexanizmlarini zaiflashtirishini, natijada regressiv holatlar yoki dissotsiativ reaksiyalar yuzaga kelishini qayd etadi. Bu yondashuv travmaning ichki psixologik mohiyatini ochib berishi bilan ahamiyatli bo'lib, ko'plab psixoterapevtik metodlarning nazariy asosini tashkil etadi.

Neyropsixologik konsepsiyalar travmaning miyada yuzaga keltiradigan funksional va tuzilmaviy o'zgarishlarini ilmiy asoslar bilan tushuntiradi. Tadqiqotlarda amigdaladagi ortiqcha faollik, gippokamp hajmining qisqarishi, prefrontal korteksning susaygan nazorat funksiyasi kabi o'zgarishlar travmatik tajribaning davomiy oqibatlari sifatida ko'rsatiladi. Bu o'zgarishlar emotsional reaksiyalarning kuchayishi, xotiraning fragmentlashtirilishi, xavotir darajasining oshishi, impulslarni boshqarishdagi qiyinchiliklar orqali namoyon bo'ladi. Neyropsixologik yondashuv travma sindromlarini biologik asoslangan jarayon sifatida talqin qilib, ularning klinik ko'rinishlarini fiziologik mexanizmlar bilan uzviy bog'laydi. Ushbu konsepsiya ayniqsa posttravmatik stress buzilishining neyrobiologik mexanizmlarini ochib berishda samarali hisoblanadi. Biopsixososial model travma oqibatida shakllanuvchi sindromlarni ko'p omilli yondashuv asosida tushuntirishga imkon berib, biologik predispozitsiya, shaxsning psixologik resurslari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi, madaniy kontekst va hayotiy stressorlarning birgalikda ta'sir qilishini e'tirof etadi. Bu yondashuvga ko'ra, travma sindromlarining namoyon bo'lishi bir vaqtning o'zida fiziologik jarayonlar, kognitiv baholash mexanizmlari va ijtimoiy munosabat tizimlari bilan belgilanadi. Misol uchun, past ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, zo'ravonlikka yo'naltirilgan jamiyat, iqtisodiy qiyinchiliklar va barqaror bo'lmagan ijtimoiy muhit travmatik holatlarning kuchayishiga va surunkali tus olishiga sabab bo'lishi mumkin. Bu modelning ustunligi shundaki, u inson psixikasini tizimli yondashuv bilan tahlil

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

qiladi va klinik amaliyotda individual reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Travma sindromlarining rivojlanishi faqat biologik yoki psixologik jarayonlarning natijasi emas, balki o'zaro murakkab ta'sirlar oqibatida yuzaga keluvchi integrativ holatlardir. Shaxsning oldingi hayotiy tajribalari, stressga chidamlilik darajasi, emotsional intellekti, ijtimoiy rollari va madaniy qadriyatlari travmatik hodisaga psixik javobning shakllanishini belgilaydi. Shu bois har bir travma sindromi o'ziga xos individual klinik manzara bilan namoyon bo'ladi. Travmaning kechikkan simptomlari, uning ichki psixik jarayonlarga chuqur singib ketishi, dissotsiativ shakllarning yuzaga kelishi yoki komorbid psixik buzilishlar bilan uyg'unlashuvi diagnostika jarayonini murakkablashtiradi.

Ushbu murakkablik diagnostika va davolash jarayonlarida integrativ yondashuvni talab qiladi. Shaxsning psixologik holatini baholashda faqat simptomlarning mavjudligini emas, balki ularning dinamikasini, travmaning shaxsiy ma'nosini, emotsional qayta ishlash darajasini va moslashuv ko'nikmalarini chuqur tahlil qilish zarur. Zamonaviy psixologik amaliyotda travmani ko'p qirrali tizim sifatida o'rganish tendensiyasi kuchayib, klinik psixologiyada multidisiplinar yondashuv keng qo'llanilmoqda.

Travmadan keyingi stress buzilishi zamonaviy klinik psixologiyada eng ko'p uchraydigan va ilmiy tadqiqotlar markazida turgan sindromlardan biri hisoblanadi. Ushbu buzilishning diagnostik manzarasi intruziv xotiralar, kuchaygan xavotir, sezgirlikning oshishi, giperarousal holati, uyqu jarayonining izdan chiqishi, ijtimoiy chekinish, emotsional beqarorlik va disfassional xatti-harakatlar bilan xarakterlanadi. Intruziv xotiralar travmatik hodisaning ongga takror-takror bostirib kirishini anglatib, shaxsda reallikni to'g'ri qabul qilishni qiyinlashtiradi. Bu jarayonlar ko'pincha fiziologik qo'zg'alishning ortishi, yurak urishining tezlashishi, tanada kuchlanish va xavf signaliga ortiqcha sezuvchanlik bilan kechadi. Shaxs travma bilan bog'liq

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

vaziyatlardan qochishga harakat qiladi, ijtimoiy munosabatlar torayadi, hissiy reaksiya spektri esa pasayib boradi.

Neyrobiologik tadqiqotlar PTSDning shakllanishida miya strukturaviy va funksional tizimlarida chuqur o'zgarishlar yuz berishini ko'rsatadi. Amigdaladagi ortiqcha qo'zg'aluvchanlik tashqi muhitdagi signallarni doimiy xavf sifatida talqin qilishga olib keladi; gippokampning funksional pasayishi esa xotiralarni izchil qayta ishlashni buzib, travmatik epizodlarni fragmentar tarzda ongga qayta tiklanishiga sabab bo'ladi. Prefrontal korteksning susaygan faoliyati emotsional nazoratning pasayishiga, impulsiv reaksiyalarning kuchayishiga va shaxsning o'z xulqini boshqarish qobiliyatining izdan chiqishiga olib keladi. Ushbu neyropsixologik jarayonlar birgalikda travmani qayta ishlashni susaytirib, patologik emotsional javoblarning kuchayishiga zamin yaratadi.

Akut stress reaksiyasi travmatik hodisa sodir bo'lgan zahoti yuzaga keladigan qisqa muddatli, ammo klinik jihatdan juda muhim holat bo'lib, organizmning favqulodda psixofiziologik javobi sifatida talqin qilinadi. Bunda kuchli affektiv portlashlar, panik holatlar, vegetativ tizimning izdan chiqishi, charchoq, hushyorlikning ortishi, qo'rqinch hissining keskin kuchayishi kabi ko'rinishlar kuzatiladi. Fikrlash tezligi pasayib, shaxs o'z xatti-harakatlarini boshqarishda qiyinchiliklarga duch keladi. Ushbu holat ko'pincha vaqtinchalik bo'lishiga qaramay, uni e'tiborsiz qoldirish yoki noto'g'ri baholash kelajakda PTSDning rivojlanish ehtimolini sezilarli oshiradi. Shuning uchun akut stress reaksiyasi travma jarayonining erta diagnostikasida muhim klinik indikator sifatida qaraladi.

Dissotsiativ sindromlar travma bilan bog'liq bo'lgan eng murakkab psixologik fenomenlardan biri bo'lib, ongning ma'lum tarkibiy qismlari reallikdan vaqtinchalik ajralib qolishi bilan izohlanadi. Dissotsiatsiya psixikaning o'zini himoya qilish mexanizmi sifatida namoyon bo'lib, travmatik tajribani ongdan vaqtinchalik chetlashtirish orqali shaxsni haddan tashqari emotsional yukdan himoya qiladi.

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

Dissotsiativ amneziya travmatik voqeaga oid xotiralarni eslay olmaslik bilan tavsiflanadi; depersonalizatsiya shaxsning o‘z tanasidan yoki fikrlaridan begonalashib qolganini his etishi bilan kechadi; derealizatsiya esa tashqi olamning haqiqiy emasdek ko‘rinishi orqali namoyon bo‘ladi. Ko‘p qirrali identifikatsiya buzilishi travmaning og‘ir va uzoq davom etgan shakllarida uchrab, odatda bolalik davridagi zo‘ravonlik, psixologik bosim yoki oilaviy travmalar bilan bog‘lanadi. Ilmiy adabiyotlarda dissotsiativ jarayonlarning aynan erta yoshdagi travmatik tajribalarga nisbatan yuqori sezgirlikka ega ekani qayd etiladi.

Travma ko‘pincha depressiya, generalizatsiyalangan xavotir buzilishi, panik xurujlar, obsesiv-kompulsiv simptomlar, somatoform buzilishlar bilan birga kechadi. Bunday komorbid klinik holatlarda simptomlarning o‘zaro ustma-ust tushishi diagnostika jarayonini murakkablashtiradi. Masalan, PTSDdagi intruziv xotiralar depressiv holatdagi ruminativ fikrlar bilan chatishtirilishi mumkin yoki xavotir buzilishidagi vegetativ simptomlar akut stress reaksiyasi indikatorlari bilan bir-biriga o‘xshashi mumkin. Shu sababli komorbid travmatik buzilishlarni aniqlash klinik psixolog va psixiatrlarning integrativ yondashuvini talab qiladi. Travma sindromlarini diagnostika qilish ilmiy asoslangan, bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan murakkab jarayon bo‘lib, unda klinik suhbatning to‘g‘ri tashkil etilishi, shaxsning anamnezini puxta o‘rganish va simptomlarning rivojlanish dinamikasini baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro standartlar asosida qo‘llaniladigan psixometrik testlar diagnostika jarayonining asosiy tarkibiy qismi bo‘lib, CAPS-5 travmadan keyingi stress buzilishining batafsil klinik bahosini ta‘minlaydi; PCL-5 simptomlar og‘irligini o‘lchashda samarali hisoblanadi; DASS-21 stress, depressiya va xavotir ko‘rsatkichlarini aniqlaydi; HADS emotsional buzilishlarni klinik sharoitda tezkor baholashga xizmat qiladi; BDI depressiv simptomlarning intensivligini o‘lchaydi; DES esa dissotsiativ holatlarning chuqurligini aniqlashda keng qo‘llaniladi. Ushbu testlar

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

nafaqat tashxis qo'yishda, balki terapevtik jarayonni rejalashtirishda ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Diagnostikaning sifatli tashkil etilishi travma oqibatlarini yumshatish, shaxsning psixologik barqarorligini tiklash va individual psixoterapevtik strategiyalarni ishlab chiqishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu bois travma sindromlarini chuqur tahlil qilish, multidisiplinar yondashuvni qo'llash va zamonaviy diagnostik vositalardan foydalanish klinik psixologiyaning asosiy ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa. Travma oqibatida shakllanadigan psixologik sindromlar shaxsning emotsional barqarorligi, kognitiv jarayonlari, irodaviy faoliyati va ijtimoiy moslashuv tizimiga ko'p qirrali va chuqur ta'sir ko'rsatadi. Travmatik omillar ta'siri natijasida yuzaga keladigan buzilishlar insonning ichki psixologik resurslarini susaytirib, uning o'zini anglash, atrof-muhitni baholash va barqaror hayotiy faoliyatni davom ettirish qobiliyatini izdan chiqaradi. Bunday buzilishlar ko'pincha yashirin yoki kechikkan shaklda namoyon bo'lib, ularning klinik belgilari o'zaro murakkab tarzda chatishtiriladi, bu esa tashxis jarayonini yanada murakkablashtiradi. Shu sababli travma oqibatlarini o'z vaqtida aniqlash, jarayonni chuqur tahlil qilish va diagnostik mezonlar asosida to'g'ri baholash klinik psixologiya amaliyotining eng muhim vazifalaridan biridir.

Biopsixososial model asosidagi integrativ yondashuv travmatik jarayonning mazmunini yanada kengroq ko'lamda anglashga imkon beradi. Ushbu model travma rivojida biologik predispozitsiya, shaxsning psixologik xususiyatlari, ijtimoiy muhit, madaniy kontekst va hayotiy stressorlarning birgalikda ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Shu jihatdan integrativ tahlil sindromlarning shakllanish mexanizmlarini, ularning individual farqlarini va komorbid holatlarning rivojlanish dinamikasini chuqur ilmiy asosda tushunishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv klinik amaliyotda tashxis qo'yishning aniqligini oshiradi, psixoterapevtik intervensiyalarning samaradorligini ta'minlaydi hamda reabilitatsiya jarayonini individual yondashuv asosida tashkil etish uchun zarur konseptual bazani yaratadi.

Xalqaro diagnostik mezonlar va zamonaviy psixometrik baholash tizimlaridan foydalanish travma oqibatlarini chuqur ilmiy tahlil qilish imkonini beradi. CAPS-5, PCL-5, DASS-21, HADS, BDI, DES kabi standartlashtirilgan test vositalari klinik amaliyotda nafaqat tashxis qo'yish, balki simptomlarning og'irligi, ularning vaqt dinamikasi va shaxsning psixologik tiklanish darajasini baholashda ham muhim rol o'ynaydi. Bu testlar ilmiy izlanishlarda travmatik buzilishlarning epidemiologik tarqalishini, ularning boshqa psixik holatlar bilan bog'liqligini va davolash strategiyalarining samaradorligini o'rganishda ham ishonchli manba bo'lib xizmat qiladi. Travma sindromlarini o'rganish va diagnostika qilish psixologiya, psixiatriya, nevrologiya va sotsiologiya kabi fanlar kesishgan nuqtada olib boriladigan multidisiplinar jarayon hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar shaxsning psixik salomatligini tiklash, jamiyatda psixologik barqarorlikni mustahkamlash va travma xavfini kamaytirishga qaratilgan profilaktika dasturlarini ishlab chiqishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, travmatik sindromlarning erta diagnostikasi va kompleks davolashiga qaratilgan ilmiy-amaliy faoliyat jamiyatda psixologik farovonlikni oshiruvchi omillardan biri sifatida dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Umuman olganda, travma oqibatida shakllanuvchi psixologik sindromlarni chuqur ilmiy o'rganish va ularni zamonaviy tashxis mezonlari asosida baholash ruhiy salomatlikni ta'minlashning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu jarayonning ilmiy asoslanganligi diagnostika va rehabilitatsiya strategiyalarining aniqligini oshiradi, shaxsning psixologik tiklanish imkoniyatlarini kengaytiradi hamda klinik amaliyotda samarali psixokorreksion yondashuvlarni shakllantirishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). – Washington, DC: APA Press, 2013. – 947 p.

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

2. Briere J., Scott C. Principles of Trauma Therapy: A Guide to Symptoms, Evaluation, and Treatment. – London: SAGE Publications, 2015. – 412 p.
3. van der Kolk B. A. The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma. – New York: Viking Press, 2014. – 464 p.
4. Herman J. Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence. – New York: Basic Books, 1992. – 276 p.
5. Putnam F. W. Dissociation in Children and Adolescents. – New York: Guilford Press, 1997. – 300 p.
6. Pynoos R. S., Steinberg A. M. Clinical Research on Childhood Trauma. – Journal of Traumatic Stress, 2014. – 28 p.
7. Yehuda R. Neurobiology of Post-Traumatic Stress Disorder. – Psychiatric Clinics of North America, 2013. – 233 p.
8. Brewin C. R. Posttraumatic Stress Disorder: Maladaptive Memory Processes. – Clinical Psychology Review, 2014. – 204 p.
9. Schauer M., Neuner F., Elbert T. Narrative Exposure Therapy. – Göttingen: Hogrefe, 2011. – 192 p.
10. Courtois C., Ford J. D. Treating Complex Traumatic Stress Disorders. – New York: Guilford Press, 2016. – 506 p.
11. Krystal H. Integration and Self-Healing: Affect, Trauma, and Alexithymia. – Hillsdale, NJ: Analytic Press, 1988. – 368 p.
12. Janoff-Bulman R. Shattered Assumptions: Towards a New Psychology of Trauma. – New York: Free Press, 1992. – 224 p.
13. Кадыров Ф., Рахимов А. Клиническая психология травматических расстройств. – Тошкент: Fan, 2020. – 248 б.
14. Усмонова М., Ражабова Д. Psixotravma va psixologik moslashuv muammolari. – Toshkent: O‘zMU nashriyoti, 2019. – 192 b.

**JOURNAL OF
SCIENCE AND INNOVATIVE RESEARCH STUDIES
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026**

15. Шевченко Ю. М. Психологическая травма и механизмы защиты личности. – Москва: МГУ Издательство, 2015. – 215 б.
16. Perry B. D. The Neurosequential Model of Therapeutics and Trauma. – Child Psychiatry & Human Development, 2012. – 35 p.
17. Ogden P., Minton K., Pain C. Trauma and the Body: Sensorimotor Psychotherapy. – New York: Norton, 2006. – 380 p.
18. Liotti G. Disorganized Attachment and Dissociation. – Journal of Trauma & Dissociation, 2004. – 26 p.
19. <http://ziyonet.uz>
20. <http://edu.uz>
21. <http://journal.edu.uz>
22. <http://adabiyot.uz>
23. <http://namm.uz>

